УДК 657.6.631
JEL D24, G13, G30, G32, K22
ORCID ID: 0000-0001-9731-3801
0000-0002-0631-302X
DOI https://doi.org/10.17721/tppe.2022.44.9

Ахновська І.О., к.е.н., доцент
ДонНУ імені Василя Стуса
Болгов В.Е., к.е.н., доцент
ДонНУ імені Василя Стуса

ДЬЮ ДІЛІДЖЕНС ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНКИ ОБ'ЄКТУ ІНВЕСТУВАННЯ

У науковій статті розглянуто сучасні підходи до трактування сутності процедури дью діліджене (DueD), з'ясовано, що науковці визначають DueD здебільшого як комплексну діагностику (ґрунтовний аналіз) діяльності підприємства. Вказано, що DueD є «забезпеченням належної сумлінності» та являє собою низку заходів з формування об'єктивного уявлення про об'єкт інвестування, при цьому в якості такого об'єкта можуть виступати юридична особа, права вимоги, земельна ділянка чи об'єкт нерухомості, а ступінь деталізації, обсяг дослідження й інші критерії залежать тільки від цілей ініціатора процедури. Виокремлено чотири етапи розвитку DueD, а саме: становлення, зростання, розвитку та сповільнення. Сучасний етап, визваний пандемією, військовою агресією росії та загальною економічною кризою, характеризується сповільненням ринку злиття і поглинання і, відповідно, сповільненням застосування процедури DueD. Систематизовано причини застосування DueD: злиття і поглинання, зміна структури топ-менеджменту, кредитування, виявлення порушень у результаті податкових перевірок, виникнення трудових спорів, IPO, перевірка надійності і платоспроможності контрагента, оцінка інвестиційної привабливості компанії, пайова участь, цільове фінансування, накладення арешту на активи, необхідність підвищення ефективності діяльності компанії, інвестування тощо. Охарактеризовано види DueD, а саме: податковий, операційний, юридичний, маркетинговий, фінансовий, технічний, екологічний. Вказано, що для проведення DueD здебільшого залучаються три групи фахівців: фінансові аналітики, аудитори, юристи. Доведено, що з метою економії коштів деякі компанії проводять цю процедуру власними силами, залучаючи фахівців з відповідних власних підрозділів. Розкрито переваги та недоліки проведення DueD власними силами компанії без залучення зовнішніх консультантів та описано алгоритм здійснення процедури з точки зору різних науковців. Метою статті є з'ясування сутності, основних видів та алгоритму здійснення DueD. Методологічну основу дослідження складають такі методи, як аналіз і синтез, співставлення, узагальнення та системний підхід.

***Ключові слова**: дью діліджене, управління, оцінка, підприємство, бізнес-середовище*

Постановка проблеми. Сучасне бізнес-середовище характеризується динамічністю і нестабільністю, тому одним з найефективніших інструментів дослідження діяльності підприємства виступає дью діліджене (DueD), загальною метою якого є зниження існуючих

підприємницьких ризиків або їх уникання. Тривалість процедури - від декількох тижнів до одного року в залежності від розмірів бізнесу. У здійсненні DueD, як правило, зацікавлений інвестор. Проведення цієї процедури у нашій країні все ще набуває розвитку та потребує поглибленого дослідження.

Аналіз останніх публікацій. Над дослідженням процедури DueD працювали такі зарубіжні та українські вчені, як А. Безус, М. Бирка, Дж. Бовер, В. Бондар, Р. Вотермен, Л. Гуцаленко, Г. Даценко, О. Дикий, Т. Іщенко, Р. Каплан, Н. Кармазіна, А. Ковальов, А. Кузьменко, Т. Марчук, І. Назаренко, А. Ницевич, В. Оконевський, В. Поколенко, Т. Савчук, А. Скоробогатов, К. Шафранова, В. Шевченко, М. Шевчун та інші.

Невирішені частини проблеми. В Україні у даний час відсутній будь-який нормативно-правовий акт, що регламентує процедуру проведення DueD. Крім того, у нашій країні, попри нагальну потребу у застосуванні цієї процедури з метою прийняття управлінських рішень, на сьогодні відсутні комплексні напрацювання щодо його алгоритму проведення.

Мета статті. Метою статті є з'ясування сутності, основних видів та алгоритму здійснення DueD.

Методологія дослідження. У науковій статті виокремлено етапи розвитку DueD, розглянуто сучасні підходи до трактування сутності процедури DueD, систематизовано причини застосування DueD, охарактеризовано види DueD, розкрито переваги та недоліки проведення DueD власними силами компанії без залучення зовнішніх консультантів та описано алгоритм здійснення процедури. Методологічну основу дослідження складають такі методи, як аналіз і синтез, співставлення, узагальнення та системний підхід.

Результати дослідження. Вперше термін Due Diligence (DueD) з'явився в 1933 році в США у законі про цінні папери: основні положення цього нормативного акту використовувалися у судових розслідуваннях. Інвестор мав право вимагати та проводити DueD щодо акцій з використанням даних із загальнодоступних ресурсів. Закон визначав особисту відповідальність кожного брокера/дилера. Проблема полягала в тому, що при посиланні на концепцію DueD різниця між «нерозголошенням» і «приховуванням» залишалася незрозумілою, отже, було дуже складно з'ясувати, чому інвестор не отримує всю інформацію, передбачену законом. Зрештою було вирішено, що дилери/брокери не нестимуть особистої відповідальності, якщо вони виявляють належну обачність і розкривають всю інформацію, яку вони мали щодо транзакції. Це було складним у виконанні, адже процес розкриття всіх даних, які існують, не є тотожним процесу розкриття всіх даних, які клієнт мав право отримати. Сучасні стандарти DueD були розроблені в 1977 році в Швейцарії низкою банків, які підписали угоду, що встановлювала єдиний підхід до збору інформації про своїх клієнтів, аби уникнути жорсткого державного регулювання їх діяльності. Пізніше принципами, які викладені в угоді, що отримала назву «The Swiss Banks Due Diligence Agreement», став користуватися і консалтинговий бізнес для всебічного аналізу діяльності компанії з точки зору юристів, аудиторів і фінансових аналітиків. Деякі автори зауважують, що моментом заснування сучасних методів DueD стало ігнорування проведення ретельного аналізу перед придбанням американської компанії ISC у 1988 році з боку Ferranti, великої британської компанії з довгою історією. Придбання ISC стало причиною банкрутства Ferranti через 2 роки після закриття угоди [1]. В Україні доцільно виокремити наступні етапи розвитку DueD (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи розвитку DueD в Україні

Роки	*Назва етапу*	*Характеристика*
2000-2004	становлення	активний розвиток ринку злиття і поглинання
2005-2009	зростання	збільшення впливу іноземних інвесторів на роботу банківської системи України
2010 – 2019	розвитку	збільшення ролі стратегічного управління
2020-до сьогодні	сповільнення	визваний пандемією та військовою агресією росії, характеризується сповільнення ринку злиття і поглинання, загальна економічна криза

Джерело: запропоновано авторами

Due Diligence перекладається з англійської мови як «забезпечення належної сумлінності» та являє собою низку заходів з формування об'єктивного уявлення про об'єкт інвестування, при цьому в якості такого об'єкта можуть виступати юридична особа, права вимоги, земельна ділянка чи об'єкт нерухомості, а ступінь деталізації, обсяг дослідження й інші критерії залежать тільки від цілей ініціатора процедури [2]. Оскільки у світовій практиці не існує загальноприйнятого визначення цієї процедури, розглянемо трактування сутності DueD з погляду різних вчених (табл. 2).

Таблиця 2

Сучасні підходи до трактування сутності процедури DueD

Джерело	*Сутність*
Бондар В. [3]	процес ґрунтовного аналізу всіх активів, що входять до складу підприємства, з перевіркою їх юридичної «чистоти» та зобов'язань, реального правового та фінансового становища
Гуцаленко Л. [4]	системне дослідження бізнесу господарюючих суб'єктів для убезпечення вкладених інвесторами коштів від негативних явищ шляхом виявлення слабких сторін та усунення їх в майбутньому з метою уникнення підприємницьких ризиків
Кармазіна Н. [5]	процедура щодо формування об'єктивного уявлення про об'єкт інвестування з ідентифікацією інвестиційних ризиків та інших деструктивних факторів зовнішнього середовища, що забезпечує незалежну оцінку об'єкта інвестування
Ковальов А., Шевченко В. [6]	ретельна діагностика, що необхідна підприємству для дослідження всіх аспектів господарсько-фінансового стану підприємства, після чого виявляються шляхи отримання коштів для реалізації санаційних процедур і підготовки інвестиційних проектів
Кузьменко А. [7]	всеосяжний аудит, мета якого може варіюватися залежно від типу клієнта (продавець, покупець) та необхідної форми звіту, що включає детальний аудит всіх документів і розкриття всієї необхідної інформації
Назаренко І. [8]	супутня послуга аудиту, яка включає повне дослідження підприємства, базується на аналізі кількісних і якісних показників діяльності суб'єкта господарювання, а також системі менеджменту та внутрішнього контролю
Ницевич А., Скоробогатов А. [9]	збір та аналіз інформації з метою оцінки різноманітних ризиків, які пов'язані з інвестуванням
Оконевський В. [10]	стандартна оцінка компанії для незалежного та неупередженого виявлення ризиків перед її придбанням
Поколенко В.О. та ін. [11]	комплекс перевірочних та аналітичних заходів, спрямованих на всебічну оцінку законності, комерційної привабливості та суспільної значущості інвестиційного проєкту з метою запобігання або зниження наявних ризиків для інвестора

Джерело: систематизовано авторами

Таким чином, науковці визначають DueD здебільшого як комплексну діагностику (ґрунтовний аналіз) діяльності підприємства. Зустрічаються у науковій літературі такі синоніми, як «аналіз», «дослідження», «перевірка», «скринінг», «допуск», «оцінка». А. Ницевич, А. Скоробогатов [9] зазначають, що DueD може мати різні значення у залежності від сфери: так, у сфері патентної діяльності – це неперервна діяльність після задумки інновації, націлена на її практичне здійснення; у фінансовій сфері – перевірка, діагностика тощо. DueD доцільна в таких випадках (рис. 1).

Рисунок 1 – Причини застосування DueD

Джерело: систематизовано авторами

В. Поколенко, О. Дикий, Т. Іщенко, Т. Савчук, Т. Марчук [11] обґрунтували необхідність доповнення процедури DueD діагностикою ймовірності банкрутства та доцільність застосування outside view підходу у процесі DueD інвестиційних проєктів, метою якого є убезпечення інвестора від хибних стратегічних рішень у сфері інвестування з огляду на зовнішні умови навколишнього бізнес-середовища та вже напрацьованого досвіду інших компаній. У праці розглянуто наступні етапи організації процесу DueD інвестиційних проєктів: первинний скринінг (оцінка бізнес-плану, зустріч з менеджментом, перевірка додаткової документації про виконавців), бізнес-кейс аналіз (збір та докладний аналіз документації про бізнес-план), поглиблений аналіз (підтвердження поточного фінансового стану компанії, оцінка фінансової та нефінансової звітності).

Процес комплексної DueD зазвичай складається з незалежних блоків (табл. 3), по кожному з яких дається об'єктивний висновок у вигляді презентації з всебічним аналізом господарської, фінансової і правової діяльності цільового бізнесу, включаючи кадровий потенціал і

технологічний рівень виробництва або проєкту. В деяких випадках необов'язково проводити оцінку по всім цим пунктам, все залежить від мети DueD.

Таблиця 3

Види DueD

№	Вид	Сутність
1	Податковий	аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства за три останні роки. Це необхідно для того, щоб визначити реальний фінансовий стан компанії на поточний момент і виявити потенційні податкові ризики. Проводиться аналіз податкової та бухгалтерської звітності, основних видів діяльності та основних засобів організації, включаючи інвентаризацію майна, фінансових вкладень, дебіторської заборгованості, сплати обов'язкових платежів і виявлення прихованих кредиторських заборгованостей, перевірка контрагентів. За результатами формується звіт, що містить опис потенційних податкових ризиків і рекомендацій по їх мінімізації
2	Операційний	експертиза установчих документів компанії, спрямованої на визначення структури володіння організацією, обсягу майнових і немайнових прав кожного власника (акціонерів), можливих ризиків, даються пропозиції щодо їх зниження. В ході аналізу корпоративної структури перевіряється правильність реєстрації випуску акцій і основних угод з ними, повнота виплат акціонерам. Підсумком цього етапу також стає незалежний звіт
3	Юридичний	правова експертиза всіх правовстановлюючих документів за кожним активом з метою виявити їх вид і обсяг, ризик вибуття, а також формування рекомендацій щодо захисту активів. Експерти перевіряють договори з контрагентами, договори позики, об'єкти нерухомого майна на наявність обтяжень, правовстановлюючі документи на нерухоме майно та документи на товарний знак. Також оцінюються ризики залучення до відповідальності з боку державних органів і контрагентів
4	Маркетинговий	оцінка ринкової кон'юнктури, основних трендів і продукту з точки зору конкурентоспроможності на ринку, аналізуються ризики маркетингової політики, що відбивається в звіті
5	Фінансовий	визначення ключових показників фінансового стану компанії і їх аналіз, щоб оцінити перспективи придбання бізнесу і його подальшого розвитку. Аналіз включає оцінку ринкової вартості бізнесу, розрахунок фінансової стійкості, коефіцієнтів платоспроможності і ділової активності. У підсумковому звіті наводяться всі показники і коефіцієнти, дається висновок оцінювача
6	Технічний	аналіз і перевірка проєктної, зокрема технічної і кошторисної, документації підприємства
7	Екологічний	аналіз інформації щодо екологічних аспектів виробничої діяльності підприємства та оцінка ефективності заходів, що вживаються для охорони навколишнього природного середовища, перевірка здійснення порядку використовування природних ресурсів

Джерело: систематизовано авторами

Л. Гуцаленко [4] виокремлює також такі види DueD, як загальний (що полягає у перевірці всіх аспектів діяльності компанії, включаючи юридичні питання, фінансовий стан, оподаткування, якість менеджменту, місце компанії на ринку тощо); бухгалтерський (що полягає в оцінці системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності і дієвості бухгалтерського контролю); інформаційний (що полягає у перевірці діючих інформаційних систем та забезпеченні інформаційної безпеки); управлінський (що полягає у дослідженні роботи менеджменту всіх рівнів та виявлення можливостей управління ризиками). А. Ницевич, А. Скоробогатов [9] виділяють також економічний DueD, що включає всі матеріальні аспекти діяльності, тобто господарський та майновий стан, фінансовий стан, стан грошових розрахунків тощо. Заслуговує на увагу наступна класифікація (типізація) DueD за характером об'єкта дослідження, зокрема DueD об'єктів інтелектуальної власності, інших нематеріальних активів; DueD нерухомого майна; DueD корпоративних утворень. Цікавим є дослідження Н. Кармазіної [5] щодо розмежування елементарного складу функціоналів (фінансових, податкових, юридичних, маркетингових, бізнес-планування), інкорпорованих до загальної процедури DueD, що забезпечує генерування конкретних прийомів та методів її проведення за критеріями формування об'єктивного уявлення про об'єкт інвестування, з урахуванням інвестиційних ризиків та досягнення адаптивності в умовах нестійкого економічного середовища. На думку В. Оконевського [10] існує два варіанти DueD – жорсткий і м'який. Жорсткий тип DueD є класичним типом і передбачає суворе юридичне розслідування, засноване на статистичних математичних законах. Він приділяє більше уваги цифрам і фактичним даним. Необхідно вивчити витрати, фактичні вигоди від M&A, структуру придбаної компанії, активи та існуючі зобов'язання. Цей тип також відомий як Enhanced DueD. М'який тип DueD стає все більш популярним у XXI столітті. Предметом особливого інтересу є корпоративна культура компанії, стиль управління та людський фактор. Немає акценту на цифрах і фактах, хоча ними можна помірно маніпулювати або перебільшувати. Soft DueD тепер вважається більш ефективним, оскільки вкрай важко чисельно описати нестабільний характер сучасних економічних відносин. Статистика показує, що причиною більш ніж половини невдач M&A є людський фактор, який не враховується в Hard DueD.

Для проведення DueD здебільшого залучаються три групи фахівців: фінансові аналітики; аудитори; юристи. Варто уточнити, що це є обов'язкові учасники процедури, офіційно до складу робочої групи можуть бути запрошені й інші експерти. З метою економії коштів деякі компанії проводять цю процедуру власними силами, залучаючи фахівців з відповідних власних підрозділів (рис. 2). Слід зауважити, що самостійне проведення DueD доцільно тільки в невеликих компаніях, оскільки комплексний аналіз великого бізнесу вимагає не тільки високої кваліфікації фахівців, а й великих тимчасових витрат.

Рисунок 2 - Переваги та недоліки проведення DueD власними силами компанії без залучення зовнішніх консультантів

Джерело: систематизовано авторами

Інший варіант - запрошення фахівців з різних компаній. На ринку існують юридичні і аудиторські компанії, що спеціалізуються саме на послугах DueD. Недолік такого підходу в тому, що пошук, запрошення і узгодження часу перевірки з експертами з різних компаній займає дуже багато часу, а вартість нерідко виявляється вище, ніж при замовленні послуги під ключ, оскільки в робочу групу як мінімум входять фінансисти, оцінювачі і юристи, а при необхідності - і технічні консультанти, інженери, фахівці з безпеки, послуги яких оплачуються окремо. Отже, самостійне проведення DueD доцільно тільки в невеликих компаніях, оскільки комплексний аналіз великого бізнесу вимагає не тільки високої кваліфікації фахівців, а й великих тимчасових витрат.

Перейдемо до алгоритму DueD. К. Панченко, А. Климчук [12] розглядають наступні етапи DueD: перевірка компанії (перевірка установчих документів, історії компанії за реєстром юридичних осіб); аналіз виникнення та чинності права на нерухоме майно (підстави набуття права власності, чинність документів, які її підтверджують); перевірка наявності судових процесів – поточних і минулих (складання висновків про наявність або відсутність ризиків); аудит реальності укладених договорів з орендарями та постачальниками послуг (підтвердження факту укладення договорів з постачальниками послуг та відсутність заборгованості перед даними компаніями); підписання угоди та перерахунок коштів. В. Оконевський [10] пропонує наступні етапи DueD: 1) аналіз капіталізації; 2) аналіз доходів, прибутків, тенденцій маржі, конкурентів; 3) оцінка показників діяльності підприємства; 4) аналіз менеджменту та прав власності; 5) аналіз балансу; 6) аналіз вартості запасів; 7) аналіз стратегії компанії, бачення майбутнього; 8) аналіз ризиків. З точки зору Г. Даценко [13] такими етапами є: 1) підготовка: проведення переговорів інвестора з експертами, з представниками компанії-мети; попередній експрес-аналіз, проведення круглого столу і підписання угоди про наміри;

визначення масштабів роботи; укладання договору; 2) планування: складання плану проведення; визначення програм за напрямками; підготовка чек-листа; 3) закінчення: реалізація запланованих процедур; ідентифікація, оцінка та аналіз ризиків; складання окремих звітів; підготовка комплексного звіту; проведення робочої зустрічі за результатами виконання експертизи. Науковиця також акцентує увагу на відмінності DueD та аудиту за наступними критеріями: 1) сутність (DueD є експертизою, аудит – видом управлінської діяльності); 2) об'єкт (DueD використовує більш широкий спектр інформації); 3) суб'єкт (у випадку DueD – експерти робочої групи, аудиту – аудиторів); 4) предмет (DueD – виявлення ризикових областей, аудит – достовірність бухгалтерської або фінансової звітності); 5) мета (DueD – мінімізація ризиків, аудит – висловлення думки про достовірність бухгалтерської звітності); 6) функції (DueD має більш широкий спектр функцій); 7) історичний аспект (якщо про процедуру DueD перша згадка датується 1933 р., то аудит має багатовікову історію); 8) ступінь відкритості (у випадку DueD – конфіденційно, аудиту – відкрито); 9) орієнтація у часі (при DueD – прогнозні дані, аудиту – орієнтація на минуле). Авторка розглядає також відмінності між DueD та аудитом за такими ознаками, як нормативне регулювання; вимоги обов'язковості; види; типи; користувачі; матеріальність; ступінь точності; етапи проведення; регламентованість форми звіту; відповідальність; ризики; результат і схожі риси між DueD та аудитом за такими ознаками, як: методологія – це комплексний, системний аналіз; принципи – схожий набір принципів: чесність, об'єктивність, сумлінність тощо; вимірювачі – натуральні, умовно-натуральні, вартісні, трудові; прийоми і методи проведення – спостереження, запити, підтвердження, перерахунок, простежування, опитування, аналітичні процедури та ін.; період проведення – до року; звітний період – фінансовий рік; результат – подання звіту-висновку.

Висновки. У науковій статті, відповідно до поставленої мети, з'ясовано сутність, основні види та алгоритм здійснення DueD. Проведення DueD є обов'язковим у сьогоднішніх реаліях українського бізнесу і, хоча при проведенні DueD неможливо досягти 100-відсоткової валідності, здійснення комплексної перевірки та діагностики, безумовно, може виявити існуючі ризики, а консультанти пропонують, як їх нівелювати або усунути. Слід зазначити, що перевірка бізнесу має охоплювати якомога повніший перелік сфер: в Україні зрідка відбувається екологічний DueD, але дотримання екологічних норм стає дедалі затребуваним.

У зарубіжній практиці DueD є більш важливим для малих і середніх підприємств, оскільки коливання цін на акції є більш вираженими, а ризики – більшими. Таким чином, DueD має бути більш широким для МСП. У нашій країні МСП здебільшого не представлені на фондовому ринку, до того ж, інформаційна база таких підприємств дещо звужена. Важливою є ця процедура для оцінки стартапів і, якщо стартапу необхідно пройти комплексну перевірку протягом невеликого періоду, ризик того, що DueD базується більше на припущеннях і ймовірностях, а не на фактах. Але можна передбачити повернення більшої частини інвестованих коштів, розглянути можливість розподілу ризиків з іншими інвесторами, вибирати стартапи з вищою рентабельністю інвестицій, зробити фокус на планах розвитку компанії.

У статті зазначено, що для проведення DueD здебільшого залучаються три групи фахівців: фінансові аналітики, аудитори, юристи. Доведено, що з метою економії коштів деякі компанії проводять цю процедуру власними силами, залучаючи фахівців з відповідних власних підрозділів. Слід зазначити, що процедура DueD часто сприймається як необов'язкова рекомендація, пов'язана з додатковими витратами, тому багато хто нехтує нею.

Перспективи подальших досліджень. У статті з'ясовано, що науковці визначають DueD здебільшого як комплексну діагностику (ґрунтовний аналіз) діяльності підприємства, доведено, що DueD являє собою низку заходів з формування об'єктивного уявлення про об'єкт інвестування. У перспективах подальших досліджень – компаративна характеристика понять «дью діліджанс», «діагностика», «аналіз», «дослідження», «перевірка», «скринінг», «допуск», «оцінка», «облік», «аудит» та «ревізія». Ретроспективний аналіз дозволив виокремити етапи розвитку DueD у нашій країні, а саме: етапи становлення, зростання, розвитку та сповільнення. У перспективах подальших досліджень – більш детальний розгляд історії впровадження цієї процедури у світі і виокремлення етапів розвитку процедури у світі та опис основних тенденцій. У роботі з'ясовано, що сучасні науковці виокремлюють податковий, операційний, юридичний, маркетинговий, фінансовий, технічний, екологічний, загальний, бухгалтерський, інформаційний, управлінський, економічний, DueD нематеріальних активів, DueD нерухомого майна; DueD корпоративних утворень, жорсткий, м'який види DueD. У перспективах подальших досліджень – класифікація видів DueD з виокремленням класифікаційних ознак та їхня детальна характеристика.

Література.

1. Кузьменко А. Due Diligence в українських реаліях // ЮРИСТ&ЗАКОН. – 2022. – № 31. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA010661
2. Болгов В.Є., Ахновська І.О. Дью діліджанс: теоретичні засади // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці» – Київ: Державний університет інфраструктури і технологій, 07.12.2020. – С. 269-271.
3. Бондар В. Методичні засади експертизи правового та фінансового становища компанії при складанні звіту Due Diligence // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – No 8. – С. 23-28.
4. Гуцаленко Л.В. Due Diligence: еволюція та генезис сутності // ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики. – 2017. – № 12. – С. 21-29.
5. Кармазіна Н. В. Адаптивний механізм процедури дью діліджанс для виявлення ризиків під час придбання бізнесу у регіонах України // Економіка та держава. – 2020. – № 5. – С. 37–41.
6. Конкурентноспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення // Монографія за ред. Янкового О.Г. // Одеса: Атлант. – 2013. – 470 с.
7. Кузьменко А. Due Diligence як must have для бізнесу // Юридична Газета online. – 2020. – №5 (711). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://yur-gazeta.com/publications/practice/korporativne-pravo-ma/due-diligence-yak-must-have-dlya-biznesu.html
8. Назаренко І.М. Дью Діліджанс: сутність, призначення та послідовність проведення // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. — 2015. — Вип. 20. — С. 360—366.
9. Ницевич А., Скоробогатов А. Что такое Due Diligence?– 2009. – №42 (617) // Юридична практика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pravo.ua/articles/chto-takoe-due-diligence/
10. Okonevsky V. Business Due Diligence for Offshore Investments: Details That Matter // International Wealth. – 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://internationalwealth.info/en/offshore-wisdom-en/business-due-diligence-for-offshore-investments-details-that-matter/
11. Поколенко В.О., Дикий О.В., Іщенко Т.М., Савчук Т.В., Марчук Т.С. Концептуальні засади облікової політики підприємств інвестиційно-будівельної сфери україни на шляху євроконвергенції систем адміністрування // Управління розвитком складних систем: Інформаційні технології в економіці. – 2019. — No 40. — С. 174-182.
12. Панченко К., Климчук А. Due diligence по-українськи має бути особливо ретельним. Що треба розуміти, коли купуєш працюючий бізнес // Forbes. – 2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://forbes.ua/money/due-diligence-po-ukrainski-mae-buti-osoblivo-retelnim-shcho-treba-rozumiti-koli-kupuesh-pratsyuyuchiy-biznes-11112021-2763

13. Даценко Г.В. Порівняння процедур Due Diligence та аудиту // Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: Збірник наукових праць VIII Міжнародної науково-практичної конференції. – 2020. – Вип. 2. – С. 32-44.

References.

1. Kuzmenko Artem Due Diligence v ukrainskykh realiiakh // Yuryst&Zakon. – 2022. – № 31. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA010661

2. Bolhov V.Ie., Akhnovska I.O. Diu dilidzhens: teoretychni zasady // Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Upravlinnia ta administruvannia v umovakh protydii hibrydnym zahrozam natsionalnii bezpetsi» – Kyiv: Derzhavnyi universytet infrastruktury i tekhnolohii, 07.12.2020. – S. 269-271.

3. Bondar V. Metodychni zasady ekspertyzy pravovoho ta finansovoho stanovyshcha kompanii pry skladanni zvitu Due Diligence // Bukhhalterskyi oblik i audyt. – 2010. – No 8. – S. 23-28.

4. Hutsalenko L.V. Due Diligence: evoliutsiia ta henezys sutnosti // Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky. – 2017. – № 12. – S. 21-29.

5. Karmazina N. V. Adaptyvnyi mekhanizm protsedury diu dilidzhens dlia vyiavlennia ryzykiv pid chas prydbannia biznesu u rehionakh Ukrainy // Ekonomika ta derzhava. – 2020. – № 5. – S. 37–41.

6. Konkurentnospromozhnist pidpryiemstva: otsinka rivnia ta napriamy pidvyshchennia // Monohrafiia za red. Yankovoho O.H. // Odesa: Atlant. – 2013. – 470 s.

7. Kuzmenko Artem Due Diligence yak must have dlia biznesu // Yurydychna Hazeta online. – 2020. – №5 (711). [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://yur-gazeta.com/publications/practice/korporativne-pravo-ma/due-diligence-yak-must-have-dlya-biznesu.html

8. Nazarenko I.M. Diudilidzhens: sutnist, pryznachennia ta poslidovnist provedennia // Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. — 2015. Vyp. 20. – S. 360-366.

9. Nytsevych A., Skorobohatov A. Chto takoe Due Diligence?– 2009. – №42 (617) // Yurydychna praktyka [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://pravo.ua/articles/chto-takoe-due-diligence/

10. Okonevsky Valentin Business Due Diligence for Offshore Investments: Details That Matter // International Wealth. – 2022. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://internationalwealth.info/en/offshore-wisdom-en/business-due-diligence-for-offshore-investments-details-that-matter/

11. Pokolenko V.O., Dykyi O.V., Ishchenko T.M., Savchuk T.V., Marchuk T.S. Kontseptualni zasady oblikovoi polityky pidpryiemstv investytsiino-budivelnoi sfery ukrainy na shliakhu yevrokonverhentsii system administruvannia // Upravlinnia rozvytkom skladnykh system: Informatsiini tekhnolohii v ekonomitsi. – 2019. — No 40. — S. 174-182.

12. Panchenko Karina, Klymchuk Anhelina Due diligence po-ukrainsky maie buty osoblyvo retelnym. Shcho treba rozumity, koly kupuiesh pratsiuiuchyi biznes // Forbes. – 2021. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://forbes.ua/money/due-diligence-po-ukrainski-mae-buti-osoblivo-retelnim-shcho-treba-rozumiti-koli-kupuesh-pratsyuyuchiy-biznes-11112021-2763/

13. Datsenko H.V. Porivniannia protsedur Due Diligence ta audytu // Sotsialno-politychni, ekonomichni ta humanitarni vymiry yevropeiskoi intehratsii Ukrainy: Zbirnyk naukovykh prats VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. – 2020. – Vyp. 2. – S. 32-44.

Akhnovska I.O., PhD in economics,
Associate Professor
Vasyl' Stus Donetsk National University
Bolhov V.Ie., PhD in economics,
Associate Professor
Vasyl' Stus Donetsk National University

DUE DILIGENCE IN A CHANGING ECONOMIC ENVIRONMENT

The scientific article examines modern approaches to the interpretation of the essence of the due diligence (DueD) procedure, it is clarified that scientists define DueD mostly as a comprehensive diagnosis (thorough analysis) of the enterprise's activities. It is indicated that DueD is a "guarantee of due diligence" and is a series of measures to form an objective view of the investment object, while such an object can be a legal entity, rights of claim, land plot or real estate object , and the degree of detail, scope of research and other criteria depend only on the goals of the initiator of the procedure. Four stages of DueD development are distinguished, namely: formation, growth, development and slowdown. The current stage, caused by the pandemic, russia's military aggression and the general economic crisis, is characterized by a slowdown in the mergers and acquisitions market and, accordingly, a slowdown in the application of the DueD procedure. The reasons for using DueD are systematized: mergers and acquisitions, changes in the structure of top management, lending, detection of violations as a result of tax audits, occurrence of labor disputes, IPO, verification of the reliability and solvency of the counterparty, assessment of the investment attractiveness of the company, equity participation, targeted financing, seizure of assets, the need to increase the efficiency of the company's activities, investments, etc. The types of DueD are characterized, namely: tax, operational, legal, marketing, financial, technical, environmental. It is indicated that three groups of specialists are mostly involved in conducting DueD: financial analysts, auditors, and lawyers. It has been proven that in order to save money, some companies carry out this procedure in-house, involving specialists from their own divisions. The advantages and disadvantages of conducting DueD by the company's own forces without the involvement of external consultants are disclosed, and the algorithm of the procedure is described from the point of view of various scientists. The purpose of the article is to clarify the essence, main types and algorithm of DueD implementation. The methodological basis of the research consists of such methods as analysis and synthesis, comparison, generalization and a systematic approach.

Keywords: due diligence, management, assessment, enterprise, business environment